

ΜΕΡΕΣ ΠΟΥ ΓΝΕΦΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΠΑΡΝΗΣΗ ΤΩΝ ΨΕΥΔΑΙΣ ΘΗΣΕΩΝ

[για την τρέχουσα
καπιταλιστική κρίση]

Σαν μια μέρα οι πιστοί να μάθαιναν ότι και οι θεοί πεθαίνουν. Το φθινόπωρο που πέρασε δεν χρειάστηκαν παρά ελάχιστες βδομάδες για να ομολογηθεί ανοιχτά η θνητότητα της σύγχρονης θεότητας, της παγκόσμιας οικονομίας. Ελάχιστες βδομάδες για να αποδειχτεί ότι τα λάβαρα της, οι πρόσφατα ακλόνητοι επιχειρηματικοί κολοσσοί εύκολα αποκαθλώνονται, ότι οι προφήτες της, οι άλλοτε αδιαμφισβήτητοι νεοφιλελεύθεροι γκουρού το ίδιο εύκολα διαψεύδονται. Αναμφίβολα αξιοπρόσεχτα τα γεγονότα, ανακινούν τις ξεχασμένες έννοιες που διαπερνάνε και καθορίζουν όπως κάθε και τον υπάρχοντα κόσμο. Τις εξορισμένες έννοιες από τις επιβαλλόμενες ψευδαισθήσεις του "αιώνιου παρόντος", του δίθεν ακατάβλητου παρόντος που προσποιείται ότι εκλείπει κάθε πιθανότητα αναιρέσής του. Αντιφάσεις, όρια, αστάθεια, ρευστότητα, προσωρινότητα...

Απόλυτο κίνητρο και σκοπός της ύπαρξης του κεφάλαιου είναι η αέναη συσσώρευσή του. Αυτή είναι που θέτει σε κίνηση την αδιάκοπη διαδικασία παραγωγής/κατανάλωσης εμπορευμάτων, που στη διαρκή επέκτασή της επιζητά όλο και νέες επενδύσεις και εμπορευματικές επινοήσεις, καταπίνοντας φυσικές πηγές και ανθρώπινη εργασία, ξερνώντας ερήμωση και αλλοτρίωση. Επιστρέφουν όμως οι καιροί που αποδεικνύονται πεπερασμένα τα περιθώρια της διαρκούς επέκτασης, που πλεονάζουν οι παραγωγικές δυνατότητες, τα εμπορεύματα, τα προς αξιοποίηση χρηματικά κεφάλαια, οι καιροί που δεν ανταποκρίνονται στις διαρκώς αυξανόμενες απαιτήσεις για εκμετάλλευση και κερδοφορία. Και τότε καθίσταται αναπόδραστη η αναθεώρηση ή και η μερική καταστροφή του κορεσμένου πια μοντέλου ανάπτυξης και η έλευση αλλαγών προορισμένων να συμπαράσφουρον όχι απλά τις οικονομικές μορφές αλλά το σύνολο, τις πολιτικές ρυθμίσεις, τις ιδεολογικές σημαίες, τις πολιτισμικές αξίες, τα πρότυπα ζωής.

Κατά τη διαδικασία ξεπεράσματος της κρίσης του '29 αναδύθηκαν τα παραδείγματα του ισχυρού κρατικού παρεμβατισμού, με τη μορφή του new deal στις ΗΠΑ και του κέϊνσιανισμού στην Αγγλία που καθόρισαν το διάδοχο μοντέλο ανάπτυξης των επόμενων δεκαετιών, ή του φασισμού και του ναζισμού στην Ιταλία και τη Γερμανία. Μέρος της ίδιας διαδικασίας ο προστατευτισμός των εθνικών οικονομιών, η όξυνση των διακρατικών ανταγωνισμών και η έπαρση των εθνικών συμβόλων που κορυφώθηκαν με το αδιανόητο σφαγείο του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου. Πάνω στους πενήντα και πλέον εκατομμύρια νεκρούς, πάνω στις αναρίθμητες κατεστραμμένες ζωές είναι που κτίστηκαν τα λεγόμενα "τριάντα ένδοξα χρόνια" του μεταπολεμικού καπιταλισμού, του κράτους πρόνοιας και της καταναλωτικής κοινωνίας των μπροπόλεων, της βιομηχανοποίησης και της εντατικής λεηλασίας της περιφέρειας. Μια εποχή που εξασφάλισε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης για το σύστημα πριν αυτό βυθιστεί ξανά σε συνθήκες κρίσης μέσα στη δεκαετία του '70.

Από τότε, τριάντα ακόμα χρόνια μέχρι σήμερα, προωθήθηκε η μετάβαση από την ακαμψία της αλυσίδας παραγωγής στην ευελιξία του μεταφορντισμού, επιβλήθηκαν οι νεοφιλελεύθερες επιλογές των ιδιωτικοποιήσεων, των δυσμενέστερων όρων εργασίας, των περικοπών στις προνοιακές πολιτικές, προσφέρθηκαν νέα πεδία εμπορευματοποίησης με τις τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας καθώς και με τις βιοτεχνολογίες, ενσωματώθηκαν οι χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ και η Κίνα στη δυναμική ενός ενιαίου παγκόσμιου συστήματος, προάχθηκε η ανεμπόδιστη πλανητική κινητικότητα των κεφαλαίων και των επενδύσεων, διευρύνθηκε σημαντικά η χρηματοπιστωτική σφαίρα. Πέρα από οτιδήποτε άλλο, οι εξελίξεις αυτές συνδέονται θεμελιακά με την αναγκαιότητα του κεφάλαιου να εντείνει την εκμετάλλευση και να εκτείνει την οικονομική δραστηριότητα για να διασφαλίσει τα περιθώρια κερδοφορίας του.

Για τη διεύρυνση της χρηματοπιστωτικής σφαίρας γίνεται πολύς λόγος. Καταρχήν είναι πλάνη να περιορίζονται οι χαρακτηρισμοί του τυχοδιωκτισμού ή της κερδοσκοπίας σε επιμέρους κεφάλαια ή δραστηριότητες όταν στην πραγματικότητα χαρακτηρίζουν τον καπιταλισμό στο σύνολό του. Τα χρηματιστήρια, οι τράπεζες, τα ομόλογα, τα παράγωγα, δεν αποτελούν διαχωρισμένες δραστηριότητες από τη λεγόμενη πραγματική οικονομία αλλά οργανικό της τμήμα με συγκεκριμένες λειτουργίες, όπως η δημιουργία νέων επενδύσεων από τη συγκέντρωση κεφαλαίων ή η βελτιστοποίηση της κερδοφορίας από την ευέλικτη μεταπήδηση κεφαλαίων στους διαφορετικούς τομείς. Από κει και πέρα φαίνεται ότι παρά τις αναδιαρθρώσεις και την ένταση της εκμετάλλευσης, οι απαιτήσεις των διαθέσιμων προς αξιοποίηση κεφαλαίων παρέμειναν υπέρτερες από όσες μπορούσαν να ικανοποιηθούν. Η ιδιαίτερη αυξημένη στροφή επενδύσεων προς τον χρηματοπιστωτικό τομέα και ο πολλαπλασιασμός των λεγόμενων εικονικών αξιών, όπως με τον τρόπο τους και οι αθρόες δανειοδοτήσεις της τελευταίας δεκαετίας, αποτέλεσαν διέξοδο για πλεονάζοντα κεφάλαια που αδυνατούσαν να απορροφηθούν αλλού, στους λεγόμενους παραγωγικούς τομείς. Συνέβαλαν έτσι προσωρινά στην επιμήκυνση των καιρών της ανάπτυξης μέχρι που άγγιξαν τα όριά τους αναδεικνύοντας ακόμα πιο απειλητικό το φάντασμα της οικονομικής ύφεσης.

Θρυαλλίδα της τρέχουσας κρίσης ήταν η κατάρρευση της αγοράς των sub-primes (ευνοήθηκαν στεγαστικά δάνεια υψηλού ρίσκου) στις ΗΠΑ τον Αύγουστο του 2007. Αναζητώντας νέα πεδία κέρδους, επενδυτικές τράπεζες είχαν κατευθύνει μεγάλα αδρανή κεφάλαιά τους στον επισφαλή δανεισμό φτωχότερων στρωμάτων. Αδυνατώντας μαζί οι φτωχοί δανειολήπτες να αποπληρώσουν τις δόσεις άρχισαν να χάνουν τα σπίτια τους. Οι 2,2 εκατομμύρια κατασκέσεις του 2007 ήταν 75% περισσότερες από την προηγούμενη χρονιά και ολόκληρες συνοικίες αμερικάνικων πόλεων άρχισαν να ερημώνουν. Οι τράπεζες αντί για ρευστό βρέθηκαν να παίρνουν πίσω σπίτια χωρίς ιδιαίτερο αντίκρισμα σε μια κορεσμένη αγορά ακινήτων την ίδια ώρα που οι κάτοικοι αυτών επέστρεφαν στα τροχόσπια ή κατέληγαν στους δρόμους. Η μη αποπληρωμή των δανείων ισοδυναμού-

σε με την απαξίωση όχι μόνο των ίδιων αλλά και πλήθους χρηματοοικονομικών παραγώγων που είχαν βασιστεί σε αυτά και που βρίσκονταν διασκορπισμένα στην κατοχή τραπεζών σε όλο τον κόσμο. Σταδιακά η απουσία εμπιστοσύνης ανάμεσα στις τράπεζες για τη βιωσιμότητα της καθεμιάς τους προοριζόταν να καθηλώσει το διατραπεζικό δανεισμό και κατ' επέκταση τα επιχειρηματικά και τα ατομικά δάνεια επιβαρύνοντας τελικά τους ήδη καθοδικούς δείκτες της παγκόσμιας οικονομίας.

Το "τέλος μιας εποχής" έβλεπαν ήδη από τις αρχές του 2008 κάποιοι από τους καθεστωτικούς ειδήμονες. Δύο πρώτες κρατικές παρεμβάσεις διάσωσης τραπεζών σε Βρετανία και ΗΠΑ μπορούσαν να φαντάζονταν αδιανόητες για το κραταιό ακόμα τότε νεοφιλελεύθερο φαντασιακό. Αλλά οι τράπεζες που ανακοίνωναν ζημιές και αναζητούσαν ενίσχυση των κεφαλαίων τους συνεχώς πλήθαιναν. Και το Σεπτέμβριο έφθασε ο καιρός για τις θορυβώδεις καταρρεύσεις κορυφαίων χρηματοπιστωτικών οργανισμών στις ΗΠΑ, την εξάπλωσή τους σε μικρότερη κλίμακα στην Ευρώπη και την ακατάσχετη κατρακύλα των χρηματιστηρίων. Στα μέσα Οκτώβρη αναφερόταν ότι οι χρηματιστηριακές απώλειες παγκοσμίως μόνο κατά τις τέσσερις προηγούμενες εβδομάδες έφθασαν τα 11 τρις δολάρια, όσο σχεδόν το ΑΕΠ των ΗΠΑ ή της ΕΕ. Προς αναζήτηση διεξόδου επιστρατεύθηκαν συνεχείς μειώσεις επιτοκίων και έκτακτες δανειοδοτήσεις από τις μεγάλες κεντρικές τράπεζες, επείγοντα κυβερνητικά σχέδια σε ΗΠΑ και Ευρώπη για ευρεία κρατική χρηματοδότηση του τραπεζικού συστήματος και εντατικές διεργασίες και συναντήσεις για διεθνή συντονισμό. Βδομάδα με τη βδομάδα όμως μία μόνο βεβαιότητα εδραιώθηκε, η απειλητική έκταση της "μεγαλύτερης κρίσης μετά το κραχ του '29". Μια περίοδος ύφεσης έχει ανοίξει για τις ισχυρές οικονομίες. Μια περίοδος όπου η παγκόσμια οικονομία αδυνατεί να αναπτυχθεί περισσότερο και μια δυναμική περιορισμού και συρρίκνωσής της ξεδιπλώνεται. Όλο και πιο συχνά τα αφεντικά θα ανακοινώνουν ζημιές για τις επιχειρήσεις τους, θα περιορίζουν τη λειτουργία παραγωγικών μονάδων, θα απειλούν με πτωχεύσεις, όλο και πιο επιθετικά θα επιβάλλουν απολύσεις, μειώσεις μισθών και ακόμα επαχθέστερους όρους εκμετάλλευσης.

Τα σημεία και οι κώδικες του καθεστώτος αναπόφευκτα τέθηκαν υπό τροποποίηση. Εφόσον μάλιστα εμφανίστηκε ως κατεπείγουσα η ανάγκη για ανανέωση του δόγματος, δεν χρειάστηκε καν να αλλάξουν τα πρόσωπα. Οι ίδιες εφημερίδες, τα ίδια κόμματα, οι ίδιοι διανοητές, οι ίδιοι τεχνοκράτες, αυτοί που μέχρι χθες εκστασιάζονταν μπροστά στο "θαύμα" του νεοφιλελευθερισμού μπορούσαν πλέον να επικρίνουν τα "λάθη" και τις "υπερβολές" του, αυτοί που μέχρι χθες διέκριναν το "ασάρατο χέρι της αγοράς" μπορούσαν πλέον να οραματίζονται τους "νέους ελεγκτικούς μηχανισμούς". Κατάλληλο για τις περιστάσεις και το σοσιαλίζον ύφος. Ως "κοινωνικοποίηση των ζημιών" σε ειρωνικό παραλληλισμό με την προηγούμενη "ιδιωτικοποίηση των κερδών" χαρακτηρίστηκαν ευρέως οι κρατικές χρηματοδοτήσεις των τραπεζών. Μια έκφραση για την αγανάκτηση, τόσο όμως μερική που διαμορφώνει το έδαφος της εξουδετέρωσής της, την προσδοκία μιας "δικαιότερης κοινωνικής κατανομής". Μια έκφραση που δεν καταδεικνύει την πραγματική φύση των κρατικών πόρων, των αρπαγμένων από τους εκμεταλλευόμενους ήδη από τη στιγμή της φορολόγησής τους, ούτε το δομικό ρόλο του κράτους για τον καπιταλισμό, ως καθοριστικού πεδίου συγκρότησης της άρχουσας τάξης, διαμόρφωσης και έκφρασης του συλλογικού της συμφέροντος. Μια έκφραση που αντιπαρέρχεται το γεγονός ότι "κοινωνικοποιημένη ζημιά" αντιπροσωπεύει στο σύνολό του το υπάρχον, ως συνθήκη εκμετάλλευσης και διαδικασία αλλοτρίωσης μαζί.

Δηλωτικές της κρισιμότητας της εποχής και οι διατυπώσεις των υψηλόβαθμων αξιωματούχων. "Να επανιδρύσουμε τον καπιταλισμό" έφθασε να δηλώνει υπερφίαλα ο Σαρκοζί, ενώ ο Μπράουν μέσα από μεγαλεπήβολες τοποθετήσεις συστήνει "να εγκαταλείψουμε τα ξεπερασμένα δόγματα και να υιοθετήσουμε νέες λύσεις", "η αναδιάρθρωση της διεθνούς οικονομικής αρχιτεκτονικής απαιτεί ακριβώς το ίδιο όραμα με αυτό που υπήρχε τη δεκαετία του '40, όταν δημιουργήθηκε το ΔΝΤ, η Παγκόσμια Τράπεζα και ο ΟΗΕ" ή ακόμα ότι "μπορούμε μαζί να εκμεταλλευτούμε τη στιγμή της αλλαγής στον κόσμο μας για να δημιουργήσουμε μια αληθινή παγκόσμια κοινωνία". Μετριοπαθέστερος στις δηλώσεις του ο Μπους διαπίστωσε μεν ότι "οι δομές του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας χρειάζονται εκσυγχρονισμό" αλλά ότι "δεν είναι ταυτοχρόνως ομολογία αποτυχίας της ελεύθερης αγοράς, η απάντηση δεν είναι να εφεύρουμε εκ νέου το σύστημα". Σχετικά διαφοροποιημένες οι δυο πλευρές του ατλαντικού ως προς το ύφος, τις εκτιμήσεις, τις προτάσεις, προφανώς και στα συμφέροντα. Άλλωστε οι παρούσες συνθήκες προορίζονται μεταξύ των άλλων να μεταμορφώσουν και τους ενδοσυστηματικούς συσχετισμούς. Παρά τις αποχρώσεις πάντως, πρωταρχική κοινή τους επιλογή είναι η αναχαίτιση της αποσύνθεσης του ισχύοντος νεοφιλελεύθερου μοντέλου και η υπεράσπιση του παγκοσμιοποιημένου του χαρακτήρα.

Για την έννοια της παγκοσμιοποίησης έχει γίνει επίσης πολύς λόγος. Δεν περιγράφει παρά μια υπαρκτή ιστορική κίνηση, την εντεινόμενη τις τελευταίες δεκαετίες διαδικασία οργάνωσης της παραγωγής και της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων κυριολεκτικά στην πλανητική κλίμακα. Μια διαδικασία που έχει αποτυπωθεί στην εξάπλωση των πολυεθνικών, την αύξηση του διεθνούς εμπορίου και των άμεσων ξένων επενδύσεων, τη ισχυροποίηση των διεθνών οργανισμών, τη συγκρότηση των υπερεθνικών ολοκληρώσεων. Και φαίνεται να είναι η διαρκής οικονομική επέκταση που έχει αναδείξει τις νέες αναγκαιότητες και δυνατότητες που διαμορφώνουν αυτό το όλο και πιο στέρεο πλανητικό επίπεδο οικονομικής-πολιτικής-πολιτισμικής συγκρότησης. Το προφανές ότι το εθνικό κράτος παραμένει υπαρκτό, δεν σημαίνει ότι είναι όσο πριν στεγανό ή αυτόρκες. Αντιθέτως η ίδια η έννοια τους κράτους, της πολιτικής εξουσίας παραμένει θεμελιακή ακόμα και ενισχυμένη, από τα θέματα της ασφάλειας, μέχρι της ρύθμισης της κοινωνικής και οικονομικής τάξης, μέχρι της εξασφάλισης των κομβικών για την ανάπτυξη υποδομών. Συμπεράσματα που δείχνουν να επιβεβαιώνονται από τις τρέχουσες εξελίξεις, από τον πρωταγωνιστικό ρόλο των πολιτικών θεσμών στη διαχείριση της κρίσης και την έως τώρα μικρότερη ή μεγαλύτερη ευθυγράμμισή τους με το στρατηγικό προσανατολισμό του "εκσυγχρονισμού των διεθνών μηχανισμών" ή ακόμα και της "παγκόσμιας διακυβέρνησης". Το δίλημμα μιας στρατηγικής στροφής σε έναν προστατευτισμό εντός των εθνικών ορίων προς το παρόν τουλάχιστον φαντάζει ανίσχυρο. Οι βεβαιότητες όμως δεν χωρούν στους καιρούς της κρίσης. Για τον καπιταλισμό ένα πράγμα είναι αδιαπραγμάτευτο, η αναπαραγωγή του, ακόμα και αν χρειάζονταν κάποια στιγμή να εκπληρωθούν οι ακροδεξιοί πόθοι για επανάκαμψη του ιστορικού ρόλου του έθνους-κράτους.

Η μόνη ίσως, μέχρι στιγμής σημαντική δυνατότητα για την καπιταλιστική επέκταση είναι αυτή που παρουσιάζεται με άλλοθι το περιβάλλον. Το σύστημα αυτοαναγορεύεται σωτήρας ενός πλανήτη που το ίδιο έχει ρημάξει, ακριβώς για να μπορέσει να συνεχίσει να το κάνει μέχρι να τον αποτελειώσει. Άσφαιρες ευαισθησίες διαφημίζονται, καθαρές τεχνολογίες υπόσχονται εξοικονόμηση ενέργειας και περιορισμούς ρύπων και πράσινες πολιτικές αναλαμβάνουν να προωθήσουν την αντικατάσταση των αυτοκινήτων και των ηλεκτρικών συσκευών, την ανακατασκευή των κτιρίων, την ανανέωση του ενεργειακού μοντέλου, τη διαχείριση των αποβλήτων. Ένας τρόπος να ξανακτιστεί ότι έχει κτιστεί, να ξανακατασκευαστεί ότι έχει κατασκευαστεί, το ζήτημα για τον καπιταλισμό είναι να εξασφαλίσει τα απαιτούμενα ποσοστά εκμετάλλευσης και συγκέντρωσης πλούτου. Το περιβαλλοντικό αδιέξοδο μετατρέπεται σε κέρδος αλλά είναι άγνωστο κατά πόσο αυτό μπορεί να αποδειχτεί αρκετό.

Υπάρχει η κρίση, υπάρχει και η εικόνα της κρίσης, "κάποιο πρόβλημα υπάρχει με την οικονομία και δεν λειτουργεί όπως θα έπρεπε... φροντίζουν όμως για τη λύση του οι ειδικοί και οι αρμόδιοι και καλά κάνουν... ολοένα καινούργιες εξελίξεις στα βραδινά δελτία αλλά και πάλι μονοτονία... δύσκολες μέρες έρχονται, υπομονή μέχρι να περάσουν...". Ένα ζήτημα λοιπόν τεχνικό, διαχείρισης, νεκρών πληροφοριών και... υπομονής. Η εξύφανση μιας ακόμα πτυχής στο πέπλο των ψευδαισθήσεων του "αιώνιου παρόντος". Εκεί όπου οι σημασίες κρύβονται, ότι αυτός ο κόσμος βασίζεται στην εκμετάλλευση που κάποιοι την οργανώνουν και την υπερασπίζονται και κάποιοι μετατρέπονται σε αντικείμενά της, ότι η κρίση του είναι η κατά καιρούς αδυναμία αυτής της σχέσης να συνεχίσει να αναπτύσσεται, ότι η μη αποκατάστασή της διακυβεύει την αναπαραγωγή του συνολικά, ότι διέξοδος από την κρίση σημαίνει έναν ακόμα τρόπο συντριβής της ζωής αυτών που βρίσκονται "από κάτω". Εκεί όπου οι στατιστικές και τα ρεπορτάζ γίνονται το ακίνδυνο πεδίο της εμφάνισης αυτών που καλούνται να προσαρμοστούν στα χρέη και τις κατασχέσεις, στις ουρές για τα κάτεργα της εκμετάλλευσης, στα συσσίτια των συμπονετικών φιλάνθρωπων. Μερικές εκατοντάδες απολυμένων εδώ, μερικές εκατοντάδες πιο κει, κάποιες χιλιάδες παραπέρα. Και ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι στην καπιταλιστική περιφέρεια καταδικασμένοι σε συνθήκες κυριολεκτικής πείνας. Αλλά όσο μεγάλα και αν είναι τα στατιστικά αθροίσματα δεν έχουν τη δύναμη να αλλάξουν από μόνα τους τα πράγματα. Οι άνθρωποι συντρίβονται ξεχασμένοι και μονάχοι εκεί που υποχρεώθηκαν να στερηθούν τη συλλογική μνήμη και προοπτική των αγώνων τους.

Αλλά η απολυτοποίηση της κοινωνικής αδράνειας καταντάει μέρος της εικόνας. Κάποιοι βρίσκονται να κλείνουν τους δρόμους την ώρα που χάνουν τη δυνατότητά τους να συντηρηθούν και να επιβιώσουν, αλλού εναντιώνονται στην περαιτέρω περιβαλλοντική υποβάθμιση της ζωής τους, μόνιμα επανέρχονται τα φαινόμενα της απειθαρχίας στους χώρους της νεολαίας και της εκπαίδευσης και πρόσφατα κοινότητες μεταναστών εμφανίστηκαν να ξεσπούν την οργή τους για την καταπίεση που δέχονται καθημερινά. Πρόσφατα επίσης, η πρωτόγνωρη μαζική απεργία πείνας μέσα στις φυλακές υπενθύμισε emphaticά τη θέση ότι "οι άνθρωποι μέσα σε λίγες μέρες μπορούν να μάθουν όσα δεν έμαθαν σε μια ζωή, στη διάρκεια των οποίων μπορεί να πραγματοποιηθεί το αδύνατο". Και οι μέρες γνέφουν στην απάρνηση των ψευδαισθήσεων αυτού του κόσμου, στην αμφισβήτηση της λιγότερο ή περισσότερο υπόγειας βίας των καθημερινών καταναγκασμών που τον διέπουν, στη χειραφέτηση από τα δημοκρατικά κανάλια της μεσολάβησης και της χειραγώγησης που τον στηρίζουν, στη σύγκρουση με τους μηχανισμούς της ωμής βίας που τον υπερασπίζονται. Οι μέρες προσφέρονται για πόλεμο, για την ένταση της κίνησης των "από κάτω", όχι αναγκαία στο όνομα της κρίσης αλλά με κάθε αφορμή και σε κάθε πεδίο.

Μέρος της ούτως ή άλλως ανομοιογενούς κίνησης των "από κάτω", η συνολική κριτική και η συστηματική σύγκρουση που διεξάγουν οι ανατρεπτικοί κύκλοι. Με την πολύτιμη δυναμική τους αλλά και με τις δικές τους ψευδαισθήσεις. Η έκδοση μιας αφίσας, η λειτουργία ενός αυτοοργανωμένου χώρου, η καταστροφή ενός πολυτελούς αυτοκινήτου, η επίθεση σε μια τράπεζα ή η απαλλοτρίωση ειδών από ένα σούπερμάρκετ, δεν χρειάζεται να δικαιώνονται από κανένα μεσσιανισμό του εξιδανικευμένου μέλλοντος, της εικόνας μιας τάξης ή του συνολικού επαναστατικού σχεδίου. Θεμελιώνονται στις ανάγκες, τις επιθυμίες, τα σχέδια των ίδιων των υποκειμένων που τα διαπράττουν και με αυτή την έννοια εκπληρώνονται στο εδώ και το τώρα. Αλλά αυτό δεν ισοδυναμεί με τη μετάπτωση σε μια άλλη θεολογία, των αυθύπαρκτων επιλογών ενός μεταφυσικού βολонταρισμού αποσπασμένου και ανεππρέαστου από την ιστορική του εποχή και το κοινωνικό του περιβάλλον. Ας μην υπάρχει αμφιβολία ότι αυτό που συμβαίνει είναι μια σύγκρουση τάξεων ή ίσως καλύτερα κόσμων, ανάμεσα σε αυτόν της εξουσίας και αυτόν της εξέγερσης. Έναν κόσμο της εξέγερσης όπως μπορεί να κατανοηθεί μέσα από έναν ταυτόχρονα υποκειμενικό και αντικειμενικό ορισμό, μέσα από τη διαλεκτική της συνειδητής στάσης εκείνων που κάθε φορά την προτάσσουν με την υπαρκτή θέση όσων βρίσκονται "από κάτω" στις σχέσεις της εκμετάλλευσης και των πολλαπλών καταπίεσεων. Και αν συχνά τα χαρακώματα και οι εκατέρωθεν πλευρές αυτής της σύγκρουσης απέχουν από το να είναι σαφή και ορατά, εκεί βρίσκεται η πολύτιμη δυναμική των ανατρεπτικών κύκλων, στο να τα αναδεικνύουν διαρκώς και να προωθούν την κοινωνική-ταξική πόλωση και ένταση. Χωρίς ποτέ η δράση τους να συνιστά απλά ένα παράδειγμα, αλλά όντας η καθεαυτή κίνηση των "από κάτω" σε μια της εκδοχή.

Το υπάρχον βαλτώνει σε ένα κενό υποσχέσεων, σαστισμένο να διασφαλίσει την επαχθή του συνέχεια, εφοδιασμένο πάντα με όλα τα ιστορικά εχέγγυα της επικινδυνότητάς του. Μεγάλη αναταραχή υπάρχει και όλα μπορούν να γίνουν υπέροχα. Για αυτή τη μία ξεχωριστή πιθανότητα της ανατροπής. Την πιθανότητα αυτών που βιώνουν την κρίση και την ανάπτυξη ως εναλλασσόμενες όψεις της ίδιας βαρβαρότητας. Την πιθανότητα αυτών που όσο λιγότερο ορίσουν τη ζωή τους τόσο περισσότερο θα τη στερηθούν. Την πιθανότητα αυτών που δεν έχουν κανένα λόγο να περιμένουν καμία εξυγίανση, καμία διόρθωση, καμία διέξοδο από την κρίση. Αλλά που έχουν όλους τους λόγους να προωθούν την κατά μία έννοια ολοκλήρωσή της, την οριστική αδυνατότητα αναπαραγωγής των σχέσεων εκμετάλλευσης και εξουσίας. **ΘΑΝΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ, ΘΑΝΑΤΟΣ ΣΕ ΚΑΘΕ ΜΟΡΦΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ**

Νωρίτερα της όης Δεκέμβρη '08

ΔΕ
ΚΑ

ΠΑ
ΡΑ
ΤΗ
ΡΩ
ΣΕ
ΙΣ

[για τα
δεκεμ
βριανά
του 08]

1. Το Δεκέμβρη, τις νύχτες και τις μέρες που ακολούθησαν τη δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου από τους πυροβολισμούς των μπάτσων στα Εξάρχεια, χιλιάδες σίκωσαν με τα χέρια τους τις πέτρες και τις μολότωφ, χιλιάδες μετέδωσαν με τις κραυγές τους την οργή και το κάλεσμα του ξεσηκωμού. Ακόμα περισσότεροι αυτοί και αυτές που αντικρίζοντας κάτι δικό τους στην εξέγερση, την υποδέχτηκαν στις καρδιές τους, την επιδοκίμασαν και τη στήριξαν. Τα γεγονότα κατέπληξαν και τους πιο αισιόδοξους και καλούν σε ένα πρώτο προφανές αλλά βασικό συμπέρασμα, στην ανάγκη εμβάθυνσης της καταστολής με την οποία αντιμετωπίζεται η κοινωνική πραγματικότητα, στην ανάγκη κατανόησής της μέσα από την πολυπλοκότητα των αντιφάσεών της. Κάθε προηγούμενη μονοσήμαντη ανάγνωσή της διαφεύστικε. Η δυνατότητα μιας γενικευμένης εξέγερσης αποδείχτηκε περίτρανα υπαρκτή καθιστώντας την ισχύ της αφομοίωσης, του ελέγχου και της καταστολής μεριότερη της εικόνας της. Το ίδιο κινδυνεύει να διαψευστεί και κάθε μονοσήμαντη εξήγηση της εξέγερσης. Η κανονικότητα δεν εξαφανίστηκε, προς το παρόν απλά διαταράχθηκε.

2. Αυτό που κυοφόρησε την εξέγερση χρειάζεται να αναζητηθεί σε ένα συνδυασμό παραγόντων. Οπωσδήποτε στις αντιφάσεις της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης των τελευταίων τριάντα χρόνων, στην αύξηση των αποκλεισμένων, των περιθωριοποιημένων, των φτωχών, στην καταπίεση της συνεχούς επιτήρησης και της αναβαθμισμένης καταστολής, στην εντατικοποίηση της υπόγειας βίας των καθημερινών επιταγών και καταναγκασμών, στη ζωή δίχως νόημα που επιβάλλει ο πολιτισμός του εμπορεύματος ακόμα και εκεί -ή ειδικά εκεί- που ισχυρίζεται ότι επιτυγχάνει. Στην ιστορικότητα επίσης της κοινωνικής-ταξικής σύγκρουσης, όπου οι μνήμες -ίσως ακόμα και της εποχής του εμφυλίου- φαίνεται ότι σε κάποιο βαθμό συνεχίζουν να σημαδεύουν τα φαντασιακά και τους συσχετισμούς μέσα στο κοινωνικό σώμα καθιστώντας ευάλωτες τις συνθήκες κοινωνικής ειρήνευσης και δημοκρατικής ομαλότητας. Τέλος στη σημασία της δράσης του πολιτικού και κοινωνικού χώρου των αναρχικών και των αντιεξουσιαστών που για τρεις δεκαετίες με συνέχεια και σχετική συνεκτικότητα προωθεί τη ρήξη και τη σύγκρουση.

3. Σωστά έχει επισημανθεί ότι οι αναρχικοί και οι αντιεξουσιαστές λειτούργησαν ως πυροκροτητές της κοινωνικής έκρηξης με τις μαζικές και πληθωρικές τους δράσεις από το πρώτο βράδυ της δολοφονίας, με τις επιθέσεις σε αστυνομικούς στόχους, σε τράπεζες και πολυκαταστήματα και τις καταλήψεις κεντρικών πανεπιστημιακών κτιρίων στην Αθήνα, με ανάλογα κατεβάρματα στους δρόμους πολλών ακόμα πόλεων. Τα δοχεία αποδείχτηκαν συγκοινωνούντα. Αποδείχτηκε ότι αυτό το διαρκώς ογκούμενο την τελευταία δεκαετία ανατρεπτικό ρεύμα είναι δείκτης μιας γενικότερης αμφισβήτησης που συσσωρεύεται στους "από κάτω" στον αντίποδα των επιλογών και των αδιεξόδων του καθεστώτος. Τις επόμενες μέρες πολλοί περισσότεροι κατέβηκαν στους δρόμους κυρίως από τους χώρους της νεολαίας αλλά και μεγαλύτεροι. Μαθητές, χουλιγκάνοι, μετανάστες δεύτερης γενιάς, φοιτητές, φτωχότεροι μετανάστες, τσιγγάνοι, εργαζόμενοι, άνεργοι... προσδιορισμοί που προσπαθούν να περιγράψουν τις φιγούρες των ανθρώπων που ενσάρκωσαν με την παρουσία τους στο δρόμο την εξέγερση, ενώ απόπειρες αλληλεγγύης έγιναν και από έγκλειστους στις φυλακές. Η εξέγερση είχε γενικευτεί ως προς τα υποκείμενά της αλλά και ως προς τις μορφές της, από τις επιθέσεις στην αστυνομία που κυριάρχησαν μέχρι τις λεπλασίες, τις απαλλοτριώσεις εμπορευμάτων.

4. Πολλοί σύντροφοι έβλεπαν μέσα στα γεγονότα πρακτικές και προτάγματα για τα οποία χρόνια πάλευαν να γίνουν οικειοποιήσιμα από πληθνή ανθρώπων. Κάπως αντίστροφα, θα μπορούσε ίσως ακριβέστερα να ληφθεί ότι η δράση τελικά των ανατρεπτικών κύκλων δεν συνιστά παρά το ιστορικόν ήμα, τη ζωντανή μνήμη των μορφών αγώνα που κατά καιρούς έχουν επινοήσει οι "από κάτω" ενάντια στην καταδυνάστευση της ζωής τους. Και εκείνες τις μέρες φάνηκε ότι τίποτα δεν είχε λησμονηθεί, ότι τίποτα δεν είχε τελειώσει. Με έναν τρόπο βρίσκονταν όλα εκεί, από τις επαναλαμβανόμενες επιθέσεις σε στόχους του κράτους και του κεφάλαιου μέχρι την απεργία πείνας στις φυλακές που μόλις είχε προηγηθεί και από τις αυξανόμενες τον τελευταίο χρόνο κινήσεις αντίστασης από μετανάστες μέχρι την εμπειρία των φοιτητικών συλλαλητηρίων των προηγούμενων χρόνων και τις πρακτικές αυτοπροστασίας που είχαν εμπροσθωθεί απέναντι στα χημικά και τα ματ.

5. Για να γίνει κατανοητό το βάθος της εξέγερσης και η έκταση της απειλής για την εξουσία χρειάζεται να συνεκτιμηθεί το ευρύτατο έρεισμά της. Η σύμπτωση που εκδηλώθηκε διάχυτα μέσα στο κοινωνικό σώμα και που με διάφορους τρόπους ήταν διαρκώς παρούσα, στους οδηγούς που μπορεί να επευφημούσαν "κάψτε τα όλα" μπροστά σε κάποια επίθεση κουκουλοφόρων, στους γείτονες που μπορεί να συντρόφευαν γύρω από τη φωτιά των περιφρουρησών κάποιες κατάληψης, στις πρόθυμες συνεισφορές ενός κουτιού με σοκολάτες ή ενός μπιονιού με βενζίνη στους εξεγερμένους, στο ενδιαφέρον πολύ κόσμου να παίρνει τις προκηρύξεις, να διαβάζει τις αφίσες και την έκδηλη φιλική του διάθεση απέναντι σε αυτούς που τις κολλούσαν. Μια ποιητική της εξέγερσης, όπου ό,τι σχετιζόταν μαζί της μπορούσε εύκολα να θεωρείται οικείο και ό,τι την εχθρευόταν να ενοχοποιείται. Φαίνεται πως οι ανάγκες και οι επιθυμίες όλων αυτών που βρέθηκαν στους δρόμους επικοινωνούσαν με αυτές ακόμα περισσότερων που δεν ήταν άμεσα συμμετοχοί. Μάλιστα πολύ πέρα των συνόρων όπως μαρτυρά το πλήθος των αλληλεγγύων δράσεων που εκδηλώθηκαν ανά τον πλανήτη.

6. Πρέπει να παρατηρηθεί ότι η εξέγερση μπόρεσε να εξαπλωθεί και να υπάρξει γενικευμένα επιθυμητή κυρίως μέσω του πεδίου των συναισθημάτων και των συγκρινήσεων. Ήταν η ζωτικότητα της έκφρασης της οργής και του μίσους, η χαρά της ανάκαμψης της πληγωμένης αξιοπρέπειας, η τρέλα και η ποίηση που απειθαρχίας και του αισθήματος ελευθερίας. Ήταν η αίσθηση της εκπλήρωσης ενός καμμού ίσως, της εκπλήρωσης των απωθημένων που συσσωρεύουν οι "από κάτω" μέσα στις σχέσεις της εκμετάλλευσης και των πολλαπλών καταπίεσεων, της εκπλήρωσης της εκδίκησης που οφείλουν σε αυτούς που ρημάζουν τη ζωή τους, της εκπλήρωσης του αυτοκαθορισμού που οφείλουν στους εαυτούς τους. Από αυτό το πρίσμα μπορεί να κατανοηθεί και ο σύνθετος και βαθύς κοινωνικός-ταξικός χαρακτήρας της εξέγερσης ανεξάρτητα από το ζήτημα της μη εξάπλωσής της στους χώρους παραγωγής καθεαυτούς.

7. Αντιθέτως η γλώσσα και η συνείδηση δεν διέφυγαν του ελέγχου σε αντίστοιχη έκταση. Κατά βάση η καθημαγμένη από την εξουσία γλώσσα παρέμεινε στη θέση της, οι κώδικές της δεν έφτασαν γενικευμένα να απομυστικοποιηθούν, οι έννοιες της να αμφισβητηθούν, οι λέξεις της να αλλάξουν. Την ίδια στιγμή που η διασάλευση της τάξης μπορούσε να προκαλεί ικανοποίηση, στο πεδίο της λογικής οι παραστάσεις της κανονικότητας συνέχιζαν να κατέχουν τη θέση του αυτονόητου της ύπαρξης. Και μπορεί αυτή η έλλειψη να μην στάθηκε ικανή να εμποδίσει το ξέσπασμα της εξέγερσης, αποτέλεσε όμως μάλλον φραγμό στην παραπέρα κλιμάκωσή της. Η αποδόμηση της γλώσσας της εξουσίας, ή αλλιώς η εξάπλωση μιας συνείδησης ανατροπής ως ολοκληρωμένης υπαρξιακής-πολιτικής επιλογής παραμένει πάντα θεμελιώδης.

8. Κατά την κορύφωση της σύγκρουσης στους δρόμους και με το μηχανισμό της καταστολής να βρίσκεται υπό κατάρρευση, σε κάποιες πόλεις της περιφέρειας δοκιμάστηκαν κινήσεις συγκρότησης ενός αντιδραστικού πλήθους από ακροδεξιούς, ασφαλίτες και κάθε λογής τραμπούκους προς αποκατάσταση της τάξης. Ήταν στιγμές που πρόσφεραν μια αδρή εικόνα του άγνωστου τοπίου της ενδεχόμενης κλιμάκωσης της σύγκρουσης, όπου τα περιθώρια ουδετερότητας θα εκμηδενίζονταν, οι αντιμαχόμενοι πόλοι θα γίνονταν απόλυτα ευκρινείς και η σύγκρουση θα κατέληγε ολοκληρωτική, εμφυλιοπολεμική ανάμεσα στο καθεστώς και όσους με τον όποιο τρόπο θα το υπερασπιζόνταν και σε εκείνους που θα γνώριζαν ότι ζουν πια για να τα αλλάξουν όλα. Όμως οι πόλοι δεν είναι εκ των προτέρων παγιωμένοι και έτσι γίνεται κρίσιμη η διεκδίκηση του ευνοϊκότερου δυνατού συσχετισμού, η όσο πιο διευρυμένη συσπείρωση του πύλου της εξέγερσης και παράλληλα η παρεμπόδιση της συγκρότησης της αντίδρασης. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η οργάνωση της αντίβιας δεν καθίσταται μόνο όλο και πιο αναγκαία αλλά και ότι οι στοχεύσεις της χρειάζεται να είναι αυξημένα επιλεκτικές, ευρύτερα κατανοητές. Σημαίνει επίσης την αναζήτηση εκείνης της πολλαπλότητας των μορφών και των περιεχομένων που επιτρέπουν το άπλωμα της εξέγερσης σε όλο και περισσότερους χώρους και χρόνους της καθημερινότητας.

9. Οι μπάτσοι, και τα χημικά τους εξάντησαν και το μένος τους ξεσπούσαν κάθε φορά που είχαν την ευκαιρία. Οι δικαστές έστειλαν δεκάδες ανθρώπους στις φυλακές από τους εκατοντάδες συλληφθέντες και σε κάποιες περιπτώσεις εντελώς δυσανάλογα άσκησαν διώξεις με τις επιβαρυντικές διατάξεις του τρομονόμου. Τα κόμματα και τα μμε προέταξαν τη συνήθη τους τακτική των διαχωρισμών, "κατανοπή η οργή της νεολαίας αλλά οι κουκουλοφόροι δεν έχουν καμία θέση ανάμεσά τους" ή "εντάξει ίσως οι συγκρούσεις με την αστυνομία αλλά τα πλιάτσικα δεν έχουν κανένα λόγο να συμβαίνουν". Παρολαυτά η καταστολή αντίκρισε κορεσμό των μπάτσων όπου για μέρες δεν μπορούσαν να περιφρουρήσουν καλά-καλά τους εαυτούς τους κλεισμένοι στα τμήματά τους, αφετέρου της πολιτικής μειονεξίας και διστακτικότητας που επέβαλε η πλατιά κοινωνική απονομιμοποίηση της αστυνομικής βίας. Χρειάστηκε ένας μήνας μέχρι ο κυβερνητικός ανασχηματισμός μετά τις γιορτές να σηματοδοτήσει την έναρξη μιας προσπάθειας ανασυγκρότησης της κατασταλτικής πυγμής. Η αστυνομία επαναφέρει λιγότερο ή περισσότερο προσεκτικά την επιθετική της διάταξη και προμηθεύεται νέα μέσα καταστολής των ταραχών, ενώ οι μηχανισμοί της προπαγάνδας ανασύρουν τη δοκιμασμένη συνταγή της "αύξησης της εγκληματικότητας" και της "ανασφάλειας του πολίτη" για την επανάκτηση των απωλειών της κοινωνικής συναίνεσης. Όμως η επαναφορά της "μηδενικής ανοχής" δεν είναι ζήτημα διακήρυξης, αλλά μια διαδικασία διαρκής και αβέβαιη υποχωρώντας να ακροβατεί στο δίλημμα πώς να επιδειχθεί πυγμή στο πιο επικίνδυνο ή απομονωμένα υποκείμενα χωρίς ταυτόχρονα να διακινδυνεύεται η αναθέρμανση μιας ευρύτερης πώλωσης ενάντια της.

10. Οι μεγάλες συγκρούσεις του Δεκέμβρη μπορεί να βρίσκονται ήδη πίσω αλλά συνεχίζουν με την πλώ τους να σημαδεύουν τους κοινωνικούς συσχετισμούς. Τίποτα πια δεν είναι ίδιο και αυτό φαίνεται με διάφορους τρόπους, στις λαϊκές συνελεύσεις και τις ολιγοήμερες ή πιο μόνιμες καταλήψεις δημοτικών κτιρίων, εργατικών κέντρων ή καλλιτεχνικών χώρων που δεν έχουν πάψει να πραγματοποιούνται στο κέντρο και τις γειτονιές της Αθήνας και σε άλλες πόλεις, στην έκταση των κινητοποιήσεων για την επίθεση με βιτριόλι στην Κωνσταντίνα Κούνεβα, στις συγκεντρώσεις το βράδυ της πρωτοχρονιάς έξω από τις φυλακές, στις αντιδράσεις για την κοπή των δέντρων του πάρκου των οδών Κύπρου και Πατισίου, στα μεγέθη των διαδηλώσεων αλληλεγγύης στους κρατούμενους της εξέγερσης στη Λάρισα και την Αθήνα. Η υπάρχουσα αυτή δυναμική χρειάζεται να εκτιμηθεί μέσα στο πλαίσιο της περιόδου αστάθειας που έχει ανοίξει για το καθεστώς με την κρίση που διαπερνά τους βασικούς του πυλώνες, τη βαθιά ύφεση στην οικονομία, τη συσσωρευμένη απαξίωση των δημοκρατικών θεσμών, την αβέβαιη αποτελεσματικότητα των μηχανισμών της ασφάλειας, καθώς και την επαγόμενη ιδεολογική χρεοκοπία του και την αδυναμία του να προτάξει κοινωνικά την οποιασδήποτε απόσχεση. Τα γεγονότα του Δεκέμβρη ήταν μια πρώτη γεύση από αυτό που μπορεί να έρθει.

